

Grønlandske Herstedvesterfanger

En arkivstudie

Av Evy Frantzen

**Forskningsafdeling III
Det Juridiske Fakultet
Københavns Universitet**

Juni 2007

Det projekt, der beskrives i denne rapport, er støttet økonomisk af Justitsministeriets Forskningspulje. Projektets gennemførelse og resultater er alene forfatterens ansvar. De vurderinger og synspunkter, der fremsættes i rapporten, er forfatterens egne og deles ikke nødvendigvis af Justitsministeriet.

Sammendrag

Et hovedformål med denne studien har vært å finne ut hvor mange som har vært dømt etter den grønlandske kriminalloven til tidsubestemt soning, og derfor sendt fra Grønland til Anstalten ved Herstedvester i Danmark. Det andre hovedformålet har vært å finne bakgrunnsopplysninger om disse dømte. Arbeidet med å finne ut hvor mange grønlendere som har sonet tidsubestemt dom i Danmark har vært vanskelig. Det mangler oversikt og journaler for tidligere sonere både i Anstalten ved Herstedvester og i kriminalforsorgen i Grønland.

Et minimumstall for dømte til tidsubestemt dom til Danmark er 113 personer (92 i Grønlands Statistiks materiale og 21 i eget materiale). Totalt har jeg funnet 87 personer som har vært innsatt i Herstedvester i perioden 1979 – 2006, for 11 av disse mangler det opplysninger som gjør det meningsfylt å registrere dem i en datafil. Telleenheten i denne studien er dermed 76 personer som har hatt til sammen 83 opphold i Herstedvester.

Ikke alle har sonet dom i Herstedvester. 23 har vært varetektsfengslet og har fått dom til psykiatrisk sykehus, institusjon for psykisk utviklingshemmede eller de har fått tidsubestemt dom til anstalt i Grønland. Disse personene har det ikke vært mulig å følge videre. På tidspunktet for registreringen, 1. juni 2006, var det 20 innsatte grønlendere i Herstedvester.

Den yngste i materialet som har sonet tidsubestemt dom var 16 år ved innsettelsen, mens den eldste var 50 år. Unge mellom 16 – 26 år utgjør nær halvdelen. En stor gruppe har ikke tidligere dom, og for de som har dom er det ytterligere en stor gruppe som ikke har dom til anstalt eller bare 1 års anstaltsdom. Til sammen er det dermed en gruppe på 43 personer der den tidligere kriminelle karrieren ikke virker særlig tung, og det er vanskelig å tro at sanksjonsmulighetene i Grønland kan være uttømt.

Grønlenderavdelingen i Herstedvester er laget for 12 personer, mens det var 20 grønlendere der på registreringstidspunktet. Både andelen grønlendere på tidsubestemt dom og gjennomsnittstiden øker. For de 48 som det finnes opplysninger om soningslengde for, er gjennomsnittstiden på 7 år og 3 måneder, medianen er 6 år. For de 20 grønlenderne som var i Herstedvester i 2006 er gjennomsnittstiden 9 år og 8 måneder, medianen er på 7 år. Til sammenligning fant Den grønlandske retsvæsens-

kommission for årene 1984-1993 en gjennomsnittlig sittedid for 7 løslatte på 8 år og 8 måneder, og en gjennomsnittlig sittedid for de som stadig satt i Herstedvester på 6 år og 6 måneder.

Mens samlet gjennomsnittlig institusjonstid i Danmark for de nåværende grønlandske Herstedvesterdømte i 2006 er på 10 år og 8 måneder, er medianen 9 år.

Av de 76 personene i materialet er 12 døde, 40 er utsluset. Om de som er utsluset er det en total mangel på kunnskap. I mange av journalene fremgår det ikke noe om når personene er tilbakeført til Grønland, og det finnes intet om når de er utsluset fra anstalt i Grønland, eller på hvilke vilkår. Det finnes heller ikke noen opplysninger om hvordan det går med dem. Det er god grunn til å anta at integreringen i det grønlandske samfunnet, hvor hver enkelt er sterkt stigmatisert etter års fravær og opphold i dansk fengsel, er en voldsom utfordring.

Innhold:

DEL 1. METODE - EN JAKT PÅ ANTALL OG PÅ JOURNALER.....6

<i>Utgangspunkt</i>	6
<i>Den grønlandske kriminallovens bestemmelser</i>	6
<i>Kritikk av ordningen</i>	8
<i>Mitt materiale</i>	9
<i>Anstalten ved Herstedvester</i>	10
<i>Journalarkivet</i>	11
<i>En verdifull liste</i>	12
<i>Kirkegård som metode</i>	13
<i>Det Grønlandske Hus</i>	13
<i>En container i Vridsløse</i>	14
<i>Til Grønland</i>	15
<i>Møter i Anstalten</i>	15
<i>Kriminalforsorgen i Nuuk</i>	16
<i>Politimesteren i Grønland</i>	16
<i>Grønland Statistikk</i>	17
<i>Kort oppsummering av talljakten på Herstedvesterfanger</i>	18
<i>Kunnskaper om 76 personer innsatt i Herstedvester</i>	19

DEL 2. EN BESKRIVELSE AV GRØNLANDSKE

HERSTEDVESTERFANGER.....23

A. HERSTEDVESTERFANGENES BAKGRUNN	23
B. FANGER I HERSTEDVESTER	28
<i>Den tidsubestemte dommen</i>	28
<i>Danskkunnskaper</i>	29
<i>Mentalobservasjon</i>	29
<i>Soningstid i Herstedvester</i>	31
<i>Tid i institusjon i Danmark</i>	32
<i>Behandling i Herstedvester</i>	32
<i>Forhold til familie</i>	34
<i>Besøk til og fra Grønland</i>	36

<i>Utgang, besøk, besøksreiser og hasj</i>	39
<i>Handlingsplan</i>	41
<i>Inntekter</i>	41
<i>Døde</i>	42
<i>Utslusning</i>	42

Litteraturliste

Bilag

Del 1. Metode - en jakt på antall og på journaler

Utgangspunkt

Et hovedformål med denne studien har vært å finne ut hvor mange som har vært dømt etter den grønlandske kriminalloven til tidsubestemt soning, og derfor sendt fra Grønland til Anstalten ved Herstedvester i Danmark. Det andre hovedformålet har vært å finne bakgrunnsopplysninger om disse dømte og kunnskaper om deres opphold i Herstedvester innenfor de trange rammer en liten arkivstudie gir. Forut for denne studien hadde jeg en måneds forstudie hvor jeg forsøkte å finne ut hvor mange personer det kunne dreie seg om, og i hvilken grad det var mulig å finne opplysninger om de tidligere dømte og deres tid i Herstedvester. Ut fra de opplysningene jeg fikk i forstudien, kom jeg fram til et løst anslag på opp mot 100 dømte personer. Dette var basert på opplysninger fra Kriminalforsorgen i Grønland, Anstalten ved Herstedvester, Det Grønlandske Hus i København, Justitsafdelingen under Familiedirektoratet i Nuuk og forskjellige fagpersoner som har vært – og er – opptatt av de grønlandsk dømte i Danmark.¹

På bakgrunn av forstudien var jeg klar over at det ikke fantes noe særskilt register hvor tidligere tidsubestemte grønlandsk dømte kunne finnes, så jeg var forberedt på å lete en del for å finne tidligere dømte. Men at vanskeligheten med å finne et sikrere anslag over antallet, og med å få opplysninger om de dømte skulle være så stor, er overraskende, og må i seg selv beskrives som et meget viktig funn. Å idømme mennesker til tidsubestemte dommer langt fra hjemlandet er svært alvorlige inngrep. Av den grunn alene burde vi innenfor et demokratisk rettssamfunn følge denne sanksjonsformen og skjebnen til de dømte med et årvåkent blikk.

Den grønlandske kriminallovens bestemmelser

Den første kriminalloven ga adgang til at ”psykisk abnorme” lovovertridere kunne innsettes i anstalt, hospital eller i forvaring, men loven åpnet ikke for at en slik innsettelse kunne skje utenfor Grønland. I forbindelse med 2. gangs behandling av lovforslaget i Folketinget uttalte utvalgsformannen: ”bortsett fra anbringelse på

¹ Både forstudien og denne studien er finansiert av Justitsministeriets Forskningspulje. Denne studien har fått tre måneders finansiell støtte.

sindsygehospital og åndsvageanstalt vil ingen person, der står under grønlandsk ret, kunne dømmes til anbringelse på danske anstalter, altså hverken til fængsel eller psykopatforvaring her i Danmark.”(Folketingets forhandlinger, 29.10.1953, s. 541, her i Jensen, 2005) Uttalelsen fant Grønlands Landsret ikke som bindende fortolkning av kriminalloven, og dømte for første gang i 1958 en person til tidsubestemt anbringelse i psykopatforvaringsanstalt i Danmark (Senholt, 1986). Senere ble flere dømt og sendt til Danmark, men det var først etter endringene i kriminalloven at dette ble praksis. Et resultat av forslag til endringer i kriminalloven, slik som foreslått i 1968-betænkningen, og fulgt opp av Grønlands Landsråds betænkning (1974) og landsdommerens supplement i 1977, ble til lov nr. 292 af 8. Juni 1978.²

Loven trådte i kraft den 1. januar 1979, og først etter denne lovendringen ble det regelmessige domfellelser til anbringelse i Danmark. Det er på bakgrunn av dette naturlig at denne undersøkelsen omfatter dømte fra og med 1. januar 1979.

Kriminallovens bestemmelser om særlige foranstaltninger overfor psykisk abnorme lovovertridere finnes i lovens § 102 (forvaring), § 104 (endring av opprinnelig idømt foranstaltning til å sendes til Danmark) og § 108 (løpende prøvelse av foranstaltningen) samt i bestemmelsene om forsorg i §§ 94-98³.

Lovens § 102 omhandler anstaltsanbringelse av psykisk abnorme personer som ikke er definert som psykisk syke, men som sees som en trussel mot sikkerheten, jf. stk. 3. Her menes det lovovertridere som betegnes som særlig farlige, men som ikke har fått en psykiatrisk diagnose, i stedet betegnes de som karakteravvikende⁴. En dom kan etter bestemmelsens stk. 2 lyde på tidsubestemt anbringelse. § 102, stk. 3, hjemler videre anstaltsanbringelse i Danmark dersom personen finnes uegnet til anbringelse i Grønland eller av sikkerhetshensyn. Slik anbringelse i Danmark skjer i Anstalten ved Herstedvester.

² Betænkning nr. 500/1968 om det kriminalretlige sanktionssystem m.v. i Grønland. Betænkning om kriminallovens sanktionssystem, afgivet af det af Landsrådet i december 1974 nedsatte udvalg (1975). Betænkning om kriminallovens sanktionssystem, supplerende bemærkninger, skrivelse af 7. september 1977, Landsdommeren i Grønland.

³ Kriminallovens paragrafer som det henvises til, er vedlagt.

⁴ I en dansk forståelse kunne dette dreie sig om personer som på gjerningstidspunktet var utilregnelige på grunn af sinnssykdom eller lignende tilstander eller mentalt tilbakestående, og som derfor ikke straffes, jfr. straffelovens § 16. Retten kan uansett treffe bestemmelser om diverse anbringelse, herunder også forvaring. Se straffelovens §§ 68, 69 og 70. I norsk forståelse vil dømte etter § 102 forstås som tilregnelige lovovertridere som kan idømmes forvaringsstraff, mens dømte etter § 113 må forstås som utilregnelige lovovertridere som kan dømmes til tvungen psykisk helsevern eller tvungen omsorg.

Foranstaltninger for psykisk syke hjemles i § 113, og tar i motsetning til § 102, især sikte på personer med egentlige psykiske lidelser, alvorlige sinnslidelser og andre sværere psykiske abnormtilstander, herunder psykisk utviklingshemmede. Det er således tale om klart psykisk syke gjerningspersoner, hvor den pådømte gjerning har sammenheng med sykdommen. Sanksjonens strenghet tilsier at det skal være snakk om forbrytelser av en viss alvorlighetsgrad, før det å bli sendt til Danmark kan komme på tale. Diagnostiseringen foretas ved hjelp av flere legeundersøkelser og erklæringer. Foranstaltningene kan være anbringelsesdommer vel så gjerne som behandlingsdommer, begge typer dommer idømmes på ubestemt tid. Noen blir idømt en behandlingsdom på grunn av psykisk sykdom eller fordi de er psykisk utviklingshemmet, disse blir sendt til psykiatrisk sykehus eller til institusjoner for psykisk utviklingshemmede. Den største forskjellen ligger i at man ved en behandlingsdom overlater utskrivningsprosedyren til behandlende lege i samarbeide med overlegen ved psykiatrisk avdeling på Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk. Anbringelsesdom anvendes når tiltalte vurderes som en så stor fare for sikkerheten, at tiltalte ikke kan utskrives uten at det er tatt rettslig stilling til det i form av en foranstaltningsendringsdom (Ginnerup-Nielsen, 2006).

Kritikk av ordningen

At grønlandere sendes til Herstedvester for å sone tidsubestemte dommer, har vært omdiskutert i årevis. Det har vært mange kritiske røster som har ropt opp gjennom de årene ordningen har eksistert. Mange har arbeidet på forskjellige måter for å få en slutt på det de mener er uverdige og umenneskelige soningsforhold for grønlanderne. Kritikken har kommet fra Danmark og den har kommet fra Grønland. Allerede i 1986 ble det fra grønlandsk side ytret ønske om en særlig lukket anstalt i Grønland som kunne føre til at ordningen med Herstedvesteranbringelse kunne få sin slutt. Det ble da vurdert om eksisterende gamle lokaler kunne benyttes, men dette ble avvist fordi de lå for isolert. I stedet ble det poengtert at en slik type anstalt måtte nybygges og måtte ligge i Nuuk hvor man kunne trekke veksler på det som alt eksisterte der av ekspertise, som f. eks. psykiatrisk avdeling ved Dronning Ingrid's hospital. (Fra Betænkning 1990). Å bygge lukket anstalt var omstridt, dessuten ville det koste mye, både å bygge og drive, og Danmark var lite villig til å betale for dette. Spørsmålet om lukket anstalt i Grønland ble lagt på is, arbeidet med dette stoppet opp, i stedet ventet man på Den grønlandske retsvæsenkomiteens betenkning. Kommisjonen ble

nedsatt i 1994 , den bindsterke betenkningen ble først avlevert i 2004. Kommisjonen anbefaler å bygge en lukket anstalt i Nuuk, og dommene skal fortsatt være tidsubestemte.

Den sterkeste kritikken mot ordningen med grønlandere i Herstedvester er kanskje kommet fra de ansatte i Herstedvester. Forsorgsleder i Herstedvester, Ingrid Hjarnaa, skriver i 1991 en artikkel om de grønlandske innsatte der hun hevder at det siden midten av 70-tallet har vært helt klart for anstalten at den ikke er velegnet til behandling av grønlanderne, og at grønlandernes opphold i Herstedvester mer og mer har karakter av oppbevaring. Hun viser til at den gjennomsnittlige oppholdstiden i 1981 var på ca. 3 år, mens den for 1991 er mer enn doblet, til omkring 6-7 år. (Hjarnaa, 1991, s. 124). En annen kritisk røst fra Herstedvester har vært overlege Lise Lykke Olesen. Hun beskriver noen av problemene med terapeutisk behandling overfor mennesker som er fjernet fra sitt hjemland: ”En anden side af fængselslivet er – og det er særdeles nærværende for de grønlandske indsatte – de eksistentielle problemer, der kommer af at være væk fra familie og samfund, og den heraf følgende ensomhed og sorg, der let slår over i bitterhed og forurettelse. Det kan være svært i behandlingen at fastholde opmærksomheden mod selve kriminaliteten, man har begået, når man samtidig har en følelse af at være uretfærdigt behandlet, at være udstødt, at være deporteret, at være dobbelt straffet. Og det kan i perioder, være nærmest umulig for terapeuterne og det øvrige personale at få ret meningsfyldt kontakt med de indsatte.” (1995, s. 6). Lauritsen har i sin studie intervjuet flere ansatte i Herstedvester, også Olesen er intervjuet og fastholder sin kritikk, men knytter den nå i større grad opp mot fremstillingen av Herstedvester som en ”psykiatrisk ledet anstalt”, som det vises til i kriminalloven. Hun sier: ”Og det giver nogle forestillinger om, at der foregår noget behandling her, som om vi nærmest kan lave folk om. Det kan vi for det første ikke, og for det andet er det mere end svært at behandle, psykologisk behandle mennesker, som kommer fra en anden kultur, som har et andet sprog. For de flestes vedkommende er det ikke mulig. Vi bruger mest tid på at afhjælpe det sekundære, altså det at være sendt til Danmark. Det er faktisk det psykiaterne og psykologerne bruger mest tid på.” (Lauritsen, 2003, s. 92).

Mitt materiale

Å innhente materialet til denne studien har vært et langvarig og spennende detektivarbeide. Først og fremst fordi det ikke finnes noen samlenende registre over

hvor mange som er sendt fra Grønland på grunn av denne sanksjonsformen.

Bakgrunnsopplysninger om de dømte og om institusjonsoppholdet i form av journaler er enda vanskeligere å finne, og når de finnes, er de ofte svært mangelfulle. Det har vært mange biter i puslespillet som må legges for å komme med utsagn om antall og om kunnskap om den enkelte. En fremstilling av fremgangsmåten jeg har fulgt, må nødvendigvis også bli nokså plundrete og kanskje litt vanskelig å følge.

Fremstillingen er likevel nødvendig, både for å dokumentere kunnskapsgrunlaget, for å vurdere datakvaliteten, og – kanskje ikke minst – for å vise hvor usystematisk og rotete kunnskapen om denne harde sanksjonsformens innhold og virkninger er ivaretatt.

Anstalten ved Herstedvester

I mai 2006 fikk jeg adgang til å gjennomgå journalene i Anstalten ved Herstedvester for tidligere og nåværende grønlandere som er dømt etter den grønlandske kriminallovens §102, stk. 3 til å sone tidsubestemt dom i Danmark. Den enkelte dømmes til å sone i det som heter ”en psykiatrisk ledet anstalt under kriminalforsorgen i Danmark”, og selv om Anstalten ved Herstedvester i dag ikke er en psykiatrisk ledet anstalt, er det til denne anstalten de fleste sendes for å sone tidsubestemte dommer. Anstalten ledes av en juridisk fængselsinspektør under Direktoratet for Kriminalforsorgen. For grønlanderne er det likevel stadig snakk om en psykiatrisk ”med-ledet” anstalt, ettersom den psykiatriske overlegen i samarbeid med fængselsinspektøren ivaretar ledelsesfunksjonen for de grønlandske dømte (Senholt, 1986).

Ved studiens oppstart i 2006 var det 20 innsatte i Anstalten ved Herstedvester som var dømt etter den grønlandske kriminalloven. Listen over nåværende grønlandske innsatte fikk jeg av anstalten. For alle disse 20 var journalene tilgjengelige. Atskillig vanskeligere var det å få oversikt over de tidligere innsatte. De grønlandske dømte i Herstedvester er ikke registrert særskilt, men inngår bare som del av samtlige innsatte. Derfor er det heller ikke et særskilt kartotek eller annen type oversikt som enkelt vil gi viten om antallet eller om journalene. Gamle journaler i Herstedvester er ordnet etter fødselsdato, så for å finne de journalene jeg skulle bruke måtte jeg først og fremst finne de enkelte dømte og deres CPR-nummer⁵. Jeg fikk

⁵ Et CPR-nummer er sammensatt av fødsels- og personnummer.

adgang til alle permene med stamopplysninger som inneholder ett eller flere A4-ark for hver av de tidligere innsatte i Herstedvester fra 1979 til 2006. Det er et tidkrevende arbeide å gjennomgå stamopplysningene for samtlige innsatte, men metodisk er det en tilfredsstillende å selv fysisk ha vært igjennom det hele. Ettersom mange grønlandere har dansklignende navn var det ikke nok å se etter bare navn, men også hvor vedkommende var dømt. Jeg noterte fortløpende de opplysningene jeg kunne finne fra stamopplysningene. Noen inneholdt gode informasjoner om både tidligere straff, tiltale og dom, mens andre var svært sparsomme og ga ikke opplysning om annet enn navn, adresse, arrestasjonstidspunkt og tid for ankomst til anstalten. En manglet fulltallig CPR-nummer. I jakten på forsvunne journaler fikk jeg også hjelp av en meget erfaren sekretær i Herstedvester. Sammen støvsugde vi arkivene i håp om å finne noen savnete journaler eller andre arkiverte dokumenter som kunne gi noe informasjon. Etter å ha arbeidet meg igjennom samtlige tidligere innsatte, satt jeg med opplysninger om 48 tidligere innsatte som enten hadde en grønlandsk dom på ubestemt tid, eller var varetektsfengslet i Herstedvester i påvente av mentalobservasjon og/eller dom i Grønland.

Listen fra Herstedvester kombinert med stamopplysningene ga meg altså til sammen 68 innsatte i Herstedvester i perioden 1979-2006, fordelt på 20 nåværende fanger og 48 tidligere innsatte. Men var det flere?

Journalarkivet

Journaler i Herstedvester er nøye arkivert i kjelleren etter fødselsdato. Jeg fikk en kort og god innføring fra arkivansvarlige i anstalten, som selvfølgelig har mange andre oppgaver enn bare det å passe et arkiv. Det er atskillige hyllemeter med journalmapper, men å finne en journal når man har fødselsdato er en enkel sak. Problemet viste seg å være av en annen karakter, nemlig at ikke alle journalene er der. Av de 48 tidligere innsatte manglet det journaler for 20 personer. Min første tanke var at journalene kunne være satt tilbake på feil dato etter at en eller annen hadde brukt dem. Derfor gikk jeg i gang med å sjekke på en annen måte: Dersom en person f. eks. var født den 12., så sjekket jeg alle journaler som var arkivert på den 12., uavhengig av hvilken måned vedkommende var født i. Dette gjentok jeg for alle 20. Det ga ikke noe resultat i forhold til de manglende journalene, men det ga andre funn. Jeg fant journaler på 2 nye personer som jeg ikke hadde funnet stamopplysninger på. Nå hadde jeg 50 tidligere innsatte, men fortsatt 20 manglende journaler. Jeg leverte en liste over

de manglende journalene til anstalten som ville forhøre seg om noen av journalene kunne befinne seg på kontorene hos kontorpersonalet eller hos noen av psykologene. Resultatet av det var negativt, og ingen i Herstedvester hadde noen forklaring på hvor de kunne befinne seg. Muligheten er tilstede for at de forsvunne journalene kan ha blitt sendt med innsatte ved overføring til andre anstalter, eller ved foranstaltningsendringer til Grønland.

Journaler fra tidligere innsatte i Herstedvester før 1983, er overført til Statsarkivet. Av de 20 jeg mangler, har ingen rukket å sone sin tidsubestemte dom før 1983, mange har fått dom etter 1983. Av den grunn var det ikke noe å hente på å bruke tid i Statsarkivet for å lete etter journaler.

På dette tidspunktet i studien hadde jeg altså kommet opp i 70 personer i alt som hadde sittet i Herstedvester i undersøkelsesperioden. Jeg hadde journalopplysninger om 50 av disse og stamopplysninger om de siste 20.

En verdifull liste

Da jeg startet med å gjennomgå journaler i Herstedvester, fikk jeg hjelp fra den grønlandskspråklige sosialarbeideren til å arrangere et møte i Grønlenderavdelingen i Herstedvester. Erfaringene er at rykter løper hurtig i en lukket institusjon, derfor ville jeg at alle skulle vite hva jeg gjorde, og at de skulle ha anledning til å stille spørsmål. Med bruk av fengselets tolk forklarte jeg hva jeg holdt på med. Nesten alle var til stede, og de var meget interesserte og stilte flere spørsmål. En tid etter dette fikk jeg en liste med 38 navn på tidligere innsatte. Denne listen var satt sammen av noen nåværende innsatte grønlendere, som også hadde innhentet opplysninger fra en tidligere ansatt i Grønlenderavdelingen, noen tidligere bistandsverger og forfatteren Tine Bryld⁶. De hadde skrevet ned alle de kunne huske som hadde sonet tidsubestemt dom, og som nå var løslatt. 14 av disse navnene var nye i forhold til dem jeg allerede hadde funnet i fengselets arkiver. For noen av disse 14 var det i tillegg til navn, opplysninger om hvilken bygd de kom fra, og omtrentlig hvilke tidspunkter de hadde sonet i Danmark. 8 av de 14 var beskrevet som døde av sykdom eller selvmord. Ingen hadde fødselsdata.

⁶ Tine Bryld har skrevet 2 bøker om innsatte i Herstedvester (1992 a, 1992b), og i de siste 15 år vært en ivrig deltaker i samfunnsdebatten om forholdene for de grønlenderne som soner tidsubestemte dommer. Hun har også skrevet 2 dokumentarbøker om andre grønlandske forhold.

På dette tidspunktet hadde jeg altså kommet opp i 84 personer som har vært innsatt på Herstedvester (70 fra ulike kilder i Herstedvester + 14 nye fra denne listen.)

Kirkegård som metode

Til dette tidspunktet syntes jeg at jeg hadde funnet mange tidligere tidsubestemte grønlandssonere, men samtidig var jeg ganske misfornøyd med å mangle såpass mange journaler. Og enda verre var det å operere med 14 navn uten nummer, hvor av 8 muligens var døde.

På Vestre Kirkegård i København er det et eget område med grønlandske graver. Kanskje kunne noen av de 8 finnes der? Jeg syklet ut dit og hadde med meg listen med de 14 navnene, i tillegg tok jeg med listen med de 50 navnene fra Herstedvester. Her fant jeg gravstein for to av de antatt døde fra listen. Nå visste jeg at de faktisk var døde, at de døde i Danmark, og selv om det ikke stod fødselsdato, fantes det årstall for fødsel og død. I tillegg fant jeg gravsteiner for 2 av de journalløse som jeg hadde registrert i Herstedvester.

Jeg fant selvsagt ingen nye personer fra Herstedvester på kirkegården, men jeg fikk nye opplysninger om fire dødsfall jeg ikke hadde hatt tidligere, og som kunne føres inn i en datafil med kunnskap om den enkelte dømte.

Det Grønlandske Hus

En kollega ved det juridiske fakultet fortalte meg at hun tidligere hadde arbeidet på St. Hans hospital, og der var det 2 grønlandere som i sin tid var overført fra Herstedvester. Hun mente bestemt at de begge hadde tidsubestemte dommer, og hun husket navnene deres. Jeg kunne hurtig konstantere at ingen av de to fantes på noen av mine oversikter, og jeg syntes det var merkelig at noen var overført til St. Hans, det hadde jeg ikke sett spor av i noe materiale. Som et forsøk på å finne ut av dette med St. Hans hospital, og eventuelt innhente noe mer materiale, ringte jeg bistandskoordinatoren i Det Grønlandske Hus i København. Kjente de til at noen tidligere var overført til St. Hans hospital? Hadde de kanskje også noen opplysninger om de tidligere Herstedvester-anbrakte som jeg manglet journaler på?

Og jo, de kjente godt til de to som hadde vært på St. Hans. Og de kunne også hjelpe meg med å fylle ut kunnskapshull på ganske mange der jeg manglet Herstedvesterjournaler. Bistandskoordinatoren forklarte at de nylig hadde hatt opprydning i gamle papirer, og hadde noen kasser med gamle journaler de selv hadde

ført, som skulle til makulering. Jeg leverte en liste over de jeg manglet journaler på, og fikk hurtig svar om at de hadde journaler for 15 av de som manglet i Herstedvester. Disse 15 journalene hadde høyst forskjellig innhold, som gamle dommer, brev og forskjellige løse notater.

Hva Det Grønlandske Hus nå velger å gjøre med det gamle materialet de har over Herstedvesterfanger, vet jeg ikke, men makulert blir det ikke.

Med de to nye personene fra Det Grønlandske Hus var jeg nå kommet opp i 86 personer.

En container i Vridsløse

Våren 2007 fikk jeg en telefon fra en kollega som forsker i Stadsfængslet Vridsløselille. Hun hadde kommet over noen innsatte som arbeidet med å fylle en konteiner med gamle papirer som skulle brennes. Her var det bl.a. et fangeblad, ”Brasen”, fra mars 1986, hvor de skriver om en grønlander som er overført fra Herstedvester, og som døde i Vridsløse. Var det kanskje en av de grønlanderene jeg manglet journal på?

Opplysningene jeg hadde fra før om denne personen var ufullstendige, en blanding av stamopplysninger fra Herstedvester og en del papirer fra Det Grønlandske Hus. I Grønland Statistiks dødsårsaksregister er han registrert som død av en godartet svulst i 1986. Nå fikk jeg opplysninger om hvor og hvordan han døde. Jeg har valgt å sitere i sin helhet det hans medfanger skriver om han og hans dødsfall i ”Brasen”:

”ET DØDSFALD

Vi har haft et kedeligt dødsfald. En grønlander på omkring tredive år, NN, blev fundet død i sin celle en tidlig morgen. Konkrete oplysninger om ham har det været umuligt at fremskaffe både hos indsatte og ansatte, de sidste hævder, at hans papirer befinder sig på Herstedvester, hvorfra han er blevet flyttet over til os. Men det siges, at NN var ca. tredive år og at han har siddet i fjorten år i fængsel, og er det tilfældet, må det siges at være en ulykkelig skæbne.

NN havde været syg nogle måneder, hvor han klagede over en konstant dundrende hovedpine. Han har også været på hospitalet, hvor han efter sigende er blevet undersøgt for meningitis, som lægerne dog ikke fandt tegn på, skønt noget måske alligevel tyder på det, hans legemstemperatur var nemlig på 39 grader, da han blev fundet død, så han er sandsynligvis død af feber, og meningitis giver jo høj feber, men der kan selvfølgelig også være tale om en hjerneblødning eller en svulst.

Lidt over seks om morgenen blev han fundet død på gulvet i sin celle. Man formoder, at han har forsøgt at komme hen til ringeapparatet, men ikke har nået det – hvilket såmænd ikke havde hjulpet stort alligevel, dertil er det natlige personale for sløvt. Her på min egen afdeling har vi en mand, der netop har fået foretaget en nyretransplantation, hvorfor han stadig befinder sig i en usikker situation, og derfor har han da også fået et specielt ringeapparat installeret i sin celle. Men da han en nat skulle bruge det, så skete der alligevel intet, han måtte til sidst vække den indsatte i nabocellen ved at hamre på væggen med en træsko for at få ham til at hjælpe sig med at tilkalde personalet, og der gik en time, før døren blev åbnet. Og denne ligegyldighed over for syge mennesker kan vi i bogstaveligste forstand ikke leve med.

NN var en flink fyr, der mig bekendt ikke havde fjender blandt de indsatte, og han havde sikkert mange gode venner der, hvor han kom fra. Det er bedrøveligt, at det skulle gå ham sådan.” (Red. BRASEN, 12. Årg. Marts 86)

Jeg har lyktes i å spore opp redaksjonen for ”Brasen” fra 1986, men de visste ikke mer om NN enn det som står skrevet. De hadde noen tips som kunne sjekkes opp, men jeg har valgt å ikke gå lenger med det i denne omgangen.

Til Grønland

Høsten 2006 reiste jeg til Grønland. Mitt håp var å få flere opplysninger i Nuuk, både fra Anstalten i Nuuk og fra Kriminalforsorgen. Særlig ønsket jeg å finne journalene som manglet i Herstedvester, men også mer informasjon om de 14 nye navnene jeg hadde fra listen beskrevet på side 6-7. Jeg hadde tidligere hatt en del kontakt med lederen for Kriminalforsorgen, som mente at de så absolutt hadde oversikten over dømte som var sendt til Herstedvester. Om de ikke hadde journaler, mente han at de ville være i stand til å rekonstruere de fleste ved hjelp av lister tilbake til 1978.

Jeg ønsket også å finne ut mer om de som var tilbakesendt fra Herstedvester til anstalt i Grønland, når var de utsluset, og på hvilke vilkår. Dessuten var jeg nysgjerrig på hvordan Kriminalforsorgen i Grønland tenker om utslusingen til samfunnet, hva slags erfaringer de har og hvilke ressurser de har til rådighet.

Møter i Anstalten

Anstalten i Nuuk er en åpen anstalt med plass til 64 innsatte. De innsatte arbeider ideelt sett i byen på dagtid, og er resten av døgnets tider i anstalten. Hit kommer også de grønlandere som skal utsluses i det grønlandske samfunnet etter å ha sonet i

Danmark. Ingen vet hvor lang tid de skal være i anstalten innen de skal sluses ut, det avgjøres av retten. Når jeg spurte nestlederen i anstalten om hvilke prosedyrer de følger når de mottar tidsubestemte sonere som kommer i retur fra Danmark, svarte han at de ikke hadde noen fastlagte prosedyrer. Det er så sjelden at det kommer noen fra Danmark, så det opplevdes ikke som noe behov for fastlagte rutiner. Selv hadde han arbeidet der i 2 år, og hadde opplevd bare ett tilfelle av tilbakekomst.

Arkivene i anstalten kunne ikke gi meg noe med hensyn til journaler fra tidligere sonere; noe eget arkiv eller registreringer over tidligere Herstedvesterinnsatte finnes heller ikke i Anstalten i Nuuk. Det de har av journaler er knyttet til de som er nåtidige sonere i Herstedvester. Regelen er at eldre journaler makuleres etter løslatelse, eller at de følger personen ved overførsel til annen anstalt. Sosialarbeideren i anstalten i Nuuk kunne bidra med CPR-nummer til noen på min navneliste. I tillegg fikk jeg opplysninger om en helt ny person som jeg ikke hadde tidligere.

Nå var altså antallet økt med 1 person, til 87 personer i alt.

Kriminalforsorgen i Nuuk

Møtet med kriminalforsorgen ga ikke så mye som jeg på forhånd hadde håpet. Heller ikke her var det bygget opp en systematisk oversikt over Herstedvesterfangene. Situasjonen til de ansatte var preget av stor arbeidsbyrde og ferieavvikling. Likevel ble det tid til en gjennomgang av de jeg hadde funnet, og en diskusjon om de kjente til flere. Også her fikk jeg enkelte CPR-nummer som jeg manglet. Jeg fikk også korrigert eller utfyllt noen av de navnene jeg hadde. Kriminalforsorgen hadde en noenlunde oversikt over 37 av de som var løslatt, men hadde f.eks. ikke en registrering som viste hvilket år den enkelte var sluset ut i samfunnet. De fleste av de løslatte, som de hadde kunnskaper om, mente de at det går bra med. Det viste seg at kriteriet på at det går bra, var at de ikke hadde begått ny kriminalitet. Kriminalforsorgen oppbevarer heller ikke gamle journaler, så noen dokumentgjennomgang var ikke mulig.

Politimesteren i Grønland

Justitsafdelingen under Familiedirektoratet i Nuuk kjente ikke til at det fantes noe eget arkiv over de som er anbrakt til Anstalten ved Herstedvester, men var meget behjelpelig og henvendte seg til Grønlands Landsret for å høre om de hadde et oversiktlig arkiv over dommene. Men heller ikke Grønlands Landsret har en særskilt registrering av de som er dømt til tidsubestemt soning i Danmark. Dette innebar at jeg

måtte gjennomgå alle kriminaldommer i Grønland for å finne eventuelt nye personer, noe som selvsagt var umulig. Landsretten anbefalte i stedet at jeg ba Politimesteren i Grønland om hjelp til å finne de jeg manglet journaler og CPR-nummer for. Justitsafdelingen avtalte derfor et møte med politimesteren for meg, han var villig til å gjøre et forsøk på å finne de jeg manglet. Samtidig gjorde han det klart at dette ville ta tid fordi de ikke hadde så mye kapasitet. To måneder senere fikk jeg svar fra Politimesteren i Grønland om 6 fra min liste. Disse 6 var alle sammen slettet fra Kriminalregisteret, noe som etter politiets mening betydde at de måtte være døde. Jeg ble informert om at praksis er at mennesker i Kriminalregisteret slettes to år etter at de er døde. 2 av disse 6 hadde jeg funnet journaler på i mellomtiden, de var begge registrert som døde, noe som styrker politiets oppfatning av at de alle er døde. På bakgrunn av dette har jeg i materialet registrert alle 6 som døde.

Grønland Statistikk

Jeg ble godt mottatt hos Grønlands Statistikk. De syntes det var en spennende faglig utfordring å hjelpe meg videre. Statistikken er ikke bygget opp slik at det er mulig å skille ut Herstedvesterfanger særskilt. Derimot er det mulig å skille ut som en samlende kategori de som har fått en anbringelsesdom i Danmark etter §102, stk.3. Noen av disse vil være Herstedvesterfanger, de andre vil etter foranstaltningsendring være sendt til psykiatrisk sykehus eller til institusjoner for psykisk utviklingshemmede. Et søk i kriminalstatistikken ga 92 personer sendt til Danmark etter §102, stk. 3.

En sammenlikning av materialet fra Grønlands Statistikk med mitt eget empiriske materiale, viser imidlertid at kriminalstatistikken er meget ufullstendig på dette punktet. 21 av de tidligere innsatte i mitt materiale var ikke blant de 92 personene i Grønlands statistikk. Det betyr at minimum 113 personer (92+21) er dømt til tidsbestemt straff i Danmark etter §102, stk. 3.

På den andre siden er langt fra alle de 92 personene som var registrert i Grønlands Statistikk i mitt eget empiriske materiale. 30 personer var ikke i Herstedvestermaterialet. Hovedforklaringen på dette er selvsagt at en del personer ikke har sonet i Herstedvester. De har enten fått behandlingsdom til Danmark, eller de har påbegynt soning i Grønland for deretter å bli overført til behandling i Danmark (§104). Men helt sikker kan jeg ikke være; det er mulig at enkelte Herstedvesterfanger gjemmer seg blant disse 30 personene. Grunnen til at dette ikke lar seg sjekke helt til

bunns, er at jeg har navn på alle 87 i mitt materiale, men mangler CPR-numre på 6 personer, mens Grønlands Statistikk ikke har noen navn på Danmarksdømte, bare CPR-nummer.

Tabell 1 gir en sammenfatning av sammensetningen av disse to informasjonskildene i jakten på totaltallet som er dømt til tidsubestemte dommer i Danmark.

Tabell 1: Minimum antall dømt til tidsubestemt dom i Danmark etter Kriminalloven § 102, stk. 3. N=113.

	Antall	Prosent
Kun i Grønland Statistikk(GS)	30	26,5
I GS og eget materiale	62	54,9
Kun i eget materiale	21	18,6
Totalt	113	100

At materialet fra Grønlands Statistikk er såpass ufullstendig, er neppe Grønlands Statistikk sitt ansvar. De står for den tekniske oppbygningen og databehandlingen av den informasjonen de får utenfra. Statistikkens ufullstendighet er heller en avspeiling av det manglende grepet på kunnskapen hos de ansvarlige organisasjoner og institusjoner om de som er sendt til Danmark for å sone tidsubestemte dommer.

Utover å fastslå minimumstallet for antall dømte til Danmark, har hjelpen fra Grønlands Statistikk gitt meg informasjon om to punkter jeg ellers ikke ville hatt fått data om: Inntekt og død. Ved å kombinere mitt materiale og materialet fra Grønlands Statistikk fra Kriminalstatistikken, har byrået også brukt flere andre statistikker enn Kriminalstatistikken for å få frem slike opplysninger. Denne empirien behandles i Del 2 av denne studien.

Kort oppsummering av talljakten på Herstedvesterfanger

Alt i alt sitter jeg igjen med 87 innsatte grønlendere i Herstedvester i perioden 1979-2006. Dette er minimumstall. På den andre siden har jeg undersøkt såpass mange kilder at antallet av de jeg eventuelt har mistet, neppe er særlig høyt.

Kildene for antallet fordeler seg slik:

70 innsatte i ulike Herstedvesterkilder
14 innsatte fra ”en verdifull liste”
2 innsatte fra Det Grønlandske Hus
1 innsatt fra Anstalten i Nuuk
Til sammen 87 personer.

Som et biprodukt har jeg også fått et minimumstall på alle grønlandere som er sendt til Danmark for soning av ubestemt dom. Dette minimumstallet er 113 grønlandere.

Talljakten er vevet inn i jakten på kunnskapen om den enkelte innsatte, både i form av bakgrunnsopplysninger og opplysninger om forholdet til reaksjonssystemet. De ulike kildene i talljakten ga meg samtidig verdifull informasjon om slike spørsmål og gjorde meg i stand til å fylle ut mange hull. I denne sammenheng var særlig informasjonene fra Det Grønlandske Hus og samtalene i Nuuk verdifulle.

Likevel har jeg ikke nok opplysninger på alle 87 personene til at det er meningsfullt å registrere dem i en datafil. Noen av dem er ”papirløse”, i den forstand at jeg bare har navnet og noen få muntlige, ubekreftede informasjoner om dem. Dette gjelder 11 personer. Jeg har derfor opprettet en datafil (i SPSS), der telleenheten er personer, og der totaltallet er 76 personer. I tillegg har jeg opprettet en fil (også i SPSS), der telleenheten er antall enkeltopphold i Herstedvester. Grunnen til dette er at seks innsatte har sonet flere dommer i Herstedvester. Fem av de seks har to dommer, den siste har tre dommer. Denne hjelpefilen består dermed av 83 enkeltopphold i Herstedvester.

Kunnskaper om 76 personer innsatt i Herstedvester.

Som gjennomgangen foran viser, er det mange kilder til datafilen over 76 personer som journaler, staminformasjoner og opplysninger i arkivene i Det Grønlandske Hus. I tillegg har jeg informasjoner fra en rekke muntlige kilder. Gravstøtter er en uvanlig samfunnsvitenskapelig kilde; her har jeg funnet fire dødsfall.

Den viktigste og fylldigste kilden er de journalene jeg fant i arkivene på Herstedvester. Journalene for de 20 som var innsatt i Herstedvester pr. 1. juni 2006, er selvsagt de mest fullstendige, og gir derfor mest informasjon. Men selv disse journalene er mangelfulle på områder som f. eks hvor ofte den enkelte har hatt besøk fra Grønland, forhold til familie, hvilken type behandling vedkommende har fått (om noen), hva slags utdannelse den enkelte har og planer for fremtiden i form av

handlingsplaner. Det er dårlige opplysninger om hvorvidt den enkelte snakker dansk eller ikke. Opplysninger om språk fremgår som regel ved lesning av hele journalen der det fremkommer at det er nødvendig med tolk, eller at vedkommende har problemer i avdelingen fordi han ikke forstår hva som blir sagt på dansk. Det er 6 av de nåværende innsatte som tidligere har fått tidsubestemt dom til Herstedvester, deres journaler fra de tidligere dommene er ikke alltid like informative. Det er også uklart i hvilken grad noen har vært midlertidig overført til andre institusjoner, og det fremgår ikke når de fra tidligere dommer er utsluset etter foranstaltningsendring til Grønland, eller hva som er skjedd etter at de kom til Grønland i form av oppfølging fra kriminalforsorgen. Dette er jo særlig interessant for de som har fått ny tidsubestemt dom, hvilket tilsyn og vilkår hadde de, og hvordan fungerte det? Eller, hva gikk galt, hvorfor gikk det galt og når?

I Herstedvester føres det i tillegg til ordinær journal også en gul journal og en grå journal. Den gule journalen er en journal for den behandling eller terapisaamtaler den enkelte har hatt med psykiater/psykolog og arkiveres ikke sammen med den ordinære journalen. De gule journalene er, naturlig nok, svært personlige siden de inngår som ledd i et behandlingsopplegg. Det er ikke denne typen informasjon denne studien tar for seg, og jeg har ikke gjennomgått disse gule journalene systematisk. Det må legges til at en egen grundig gjennomgang av gule journaler antakelig vil kunne redusere andelen ”uopplyst” enkelte steder. Jeg tror det uansett ville være dårlig prioritering av forskningsmidler, også for en studie med atskillig større forskningsressurser enn denne studien. Den grå journalen er en sammenfatning av noen informasjonen fra den gule journalen, dessuten fortløpende notater fra terapisaamtaler med psykolog, og skal følge den ordinære journalen. Her finnes ofte også de skriftlige uttalelsene av mentalobservasjonene. I de tilfellene hvor jeg ikke har kunnet finne spesielle opplysninger, som f. eks. behov for tolk, har jeg sett etter nettopp dette i den grå journalen.⁷

I journalene for tidligere innsatte er det høyst forskjellig innhold. Noen gir god informasjon, mens andre inneholder meget lite. Og for de som bare har vært i varetektsfengsel i Herstedvester, er det lite å hente fra journalene, selv om varetekten har strukket seg over lang tid.

⁷ Langt fra alle journaler inneholder en grå journal. Særlig eldre journaler mangler ofte en grå journal. Der hvor ingen ordinær journal er mulig å oppdrive, finnes hverken gul eller grå journal.

Journalene som er funnet i Det Grønlandske Hus, inneholder lite fra selve fengselsoppholdet, men er godt dokumentert i forhold til det som er gjort fra bistandsvergens side, som rapporter etter besøk, erklæringer til retten og brev fra de innsatte til bistandsvergen. Dessuten de rettslige avgjørelsene, og i flere av disse journalene finnes det avisutklipp der vedkommendes sak har vært omtalt i forbindelse med rettsaken. Noen inneholder også kopier av mentalobservasjonen. Sammen med stamopplysningene fra Herstedvester gir de mye opplysninger, men dekker selvsagt ikke alt jeg har ønsket å registrere. Journalinnholdet er med andre ord meget forskjellig; det innebærer at mitt materiale inneholder mange 99-koder, som står for ”uopplyst”.

Flere av de tidligere innsatte grønlanderne er sendt mellom forskjellige institusjoner, som Sikkerhedsafdelingen i Nykøbing Sjælland, St. Hans Hospital og Psykiatrisk Hospital Vordingborg, andre har i perioder hatt opphold i andre fengsler enn Herstedvester, som Vestre Fængsel og Vridsløselille. I journalene finnes det lite eller ingenting om disse oppholdene, hvilket tyder på at det i de forskjellige institusjonene er ført egne journaler som ikke har fulgt vedkommende, heller ikke som kopijournal. ”Trafikken” mellom de forskjellige institusjonene kan se ut som dette eksempelet, som er hentet fra en journal hvor det var mulig å følge ferden over en 23-årsperiode⁸:

Dato xx:	Innsatt i sikringsanstalten Nykøbing Sjælland
Etter 1 ½ år :	Overført til Herstedvester
1 ½ år senere :	Foranstaltningsendring til psykiatrisk sykehus
1 ½ år senere :	Tilbakeført til Herstedvester
2 år senere:	Overført til sikringsanstalten Nykøbing Sjælland
Etter 1 år og 4 mnd:	Overført til psykiatrisk sykehus Vordingborg
3 år senere:	Tilbakeført til Herstedvester
5 år senere:	Foranstaltningsendring til psykiatrisk sykehus Vordingborg
6 år senere:	Foranstaltningsendring til Dr. Ingrid's Hospital, Grønland
Etter 9 mnd.:	Tilbakeført til psykiatrisk sykehus Vordingborg
3 mnd. senere:	Foranstaltningsendring til psykiatrisk avd. Grønland

⁸ Jeg har alle datoer for overførslene, men av anonymitetshensyn har jeg valgt å fremstille det på denne måten.

Mitt inntrykk er ikke at dette er en spesiell journal for de som er flyttet rundt, annet enn at den er spesielt nøye ført, og derfor er det mulig å følge når og hvor personen har vært under soningen av den tidsbestemte dommen. Slike opplysninger mangler ofte i de eldre journalene, så det har ikke vært mulig å registrere hyppigheten av overføringer og foranstaltningsendringer for alle. Men det tydelige bildet er at de som er psykisk syke, eller blir syke i løpet av soningen, blir formidlet videre til en institusjon som er mer i stand til å ta seg av de syke enn det fengselet er. Så snart de vurderes som friske nok, sendes de tilbake til fengselet, inntil de igjen blir for syke til å være i en fengselssituasjon. Som det fremgår av ovenstående eksempel, er opplysningene for denne personen at han noen ganger bare er overført, andre ganger er det papirer på at det er på bakgrunn av en foranstaltningsendring, altså at saken er rettslig behandlet før overføringen. Med de manglene som er i journalene, er det vanskelig å si om det i etterkant av overførslelene har vært rettslige behandlinger, jmf. § 104 i Grønlands kriminallov.

Del 2. En beskrivelse av grønlandske Herstedvesterfanger

Bakgrunnen for dette materialet bygger i hovedsak på de to datafilene beskrevet i metodekapitlet (se s. 18). Den første datafilen inneholder informasjon om 76 personer som har vært innsatt i Herstedvester i perioden 1979-2006. 53 av dem har sonet eller soner en dom på ubestemt tid, mens 23 har vært i Herstedvester i varetekt i forbindelse med mentalobservasjon. 20 av de 76 er nåværende fanger i Herstedvester (2006), alle nåværende fanger sitter på dom. Telleenheten i denne datafilen er personer, og det er i hovedsak den som brukes. Data i denne filen som knytter seg til fangenes bakgrunn, er fra tidspunktet rundt arrestasjonen på Grønland eller fra starten på Herstedvesteroppholdet.

Noen personer har sonet flere ganger, derfor har jeg også opprettet en datafil der telleenheten er hvert enkeltopphold (hver enkeltsak) i Herstedvester. Her kan altså enkeltpersoner telle flere ganger. I noen analyser av forhold knyttet til selve institusjonsoppholdet (f.eks. dommenes lengde), brukes denne datafilen.

Det tredje datasettet som brukes, er informasjon om dem som er sendt til Danmark for tidsubestemt soning, enten i Herstedvester eller i en psykiatrisk/psykologisk institusjon. Dette datasettet er en kombinasjon av egne data og data fra Grønlands statistikk (se foran s. 16).

A. Herstedvesterfangenes bakgrunn

Før jeg splitter opp fangenes livshistorier i de vanlige bakgrunnsvariablene som kjønn, alder, utdanning osv., synes jeg det er viktig å forsøke å beskrive hva journalene samlet gir av bakgrunnsinformasjon om livene til de enkelte. Og da er det tre viktige områder som går igjen i nesten alle journalene. Det er: *barndom og rus*, *barndom og ensomhet*, *barndom og død*. Sjelden er det ett av områdene som beskrives, som regel er det alle. Oppveksten er preget av de voksnes alkoholavhengighet som har gitt seg utslag i alt fra likegyldighet til daglige voldshandlinger fra far, mor, søsken eller personen selv. Mange har også opplevd

seksuelle overgrep fra nære familiemedlemmer eller naboer som en del av dagligdagen. Det er beskrivelser av fraflyttinger fra opprinnelig hjemsted, med mangel på identitet og mangel på oppgaver på det nye hjemstedet, noe som har ført til passivitet hos voksne, især tidligere fangere, og sammen med alkoholforbruket har det hatt stor betydning for en oppvekst i stor fattigdom. I en av journalene beskriver en psykiater fra mentalobservasjonen at det første klienten kunne huske fra sin barndom var sult. Han var alltid så sulten. Denne personen startet sin kriminelle karriere med å stjele mat i en alder av 5 år. De fleste har mange søsken, helsøsken og/eller halvsøsken, og mange har søsken som er adoptert vekk, de fleste til Danmark. Noen har søsken som er sendt til Danmark fordi de har et handikap og kan få bedre hjelp der. Ingen har kontakt med sine bortadopterte eller bortsendte søsken, de vet ikke hvor de er. De forskjellige journalene gir et ensartet bilde av barndom med stor ensomhet, uten noen voksne å snakke med, ingen voksne til å dele sorger og gleder med, ingen voksne til å stole på. De har alle noen nære som er døde i løpet av barndommen og ungdommen. Mødre eller fedre som er døde på grunn av sykdom, ulykker eller vold, eller søsken som har tatt sitt liv i ung alder. Noen har flere søsken som har begått selvdrap. Slik jeg leser det, er det knyttet stor sorg til alle opplevelsene, men det er ordløs sorg. Ikke mange klarer å sette ord på følelsene, kanskje fordi det aldri har vært noen som kunne lytte. Mye av barndommen beskrives som ensom, samtidig med et tungt ansvar for yngre søsken og for alkoholiserede foreldre.

Alder og kjønn

Den yngste i materialet var 16 år, og den eldste 50 år ved arrestasjonen. For de som har flere tidsubestemte dommer, er det her registrert alder ved den første gang de ble arrestert og fikk en tidsubestemt dom. Aldersfordelingen er vist i tabell 2.

Tabell 2: Alder ved arrestasjon. N=76

	Antall	Prosent
16-20 år	13	17,1
21-25 år	21	27,6
26-30 år	24	31,6,
31-40 år	14	18,4

41-50 år	4	5,3
Total	76	100

Det er en stor gruppe som er mellom 16 og 20 år; hver sjette Herstedvesterfange var under 21 år ved arrestasjonen. Om vi ser de helt unge sammen med den andre unge gruppen, de mellom 21-25 år, så utgjør de unge under 26 år nær halvparten av alle. Alle personene i mitt materiale er menn.

Arbeid og utdanning.

37 personer var helt uten arbeid

15 personer var i deltidsarbeid

5 personer hadde fast arbeid

19 personer mangler det opplysninger om

(Til sammen 76 personer)

Selv om det er mange unge i dette materialet, er det likevel påfallende mange arbeidsløse. At bare fem personer hadde fast arbeid, forteller at Herstedvesterfanger var utstøtt av arbeidsmarkedet før de ble sendt til Danmark. For de var ikke i utdanningssystemet. Bare 9 personer (11,8%) hadde en eller annen form for fagutdanning utover den obligatoriske grunnskolen. Herstedvesterfangene var ikke hektet inn i noen av de to store avhengighetsskapende institusjonene i samfunnslivet i Grønland.

Familieforhold

53 personer levde alene

18 personer hadde en kjæreste eller samboer/ektefelle

5 personer mangler det opplysninger om

(Til sammen 76 personer)

50 personer har ikke barn. 16 personer har et eller to barn, mens fire personer har tre eller flere barn. Det mangler opplysninger om seks personer her.

Også Herstedvesterfangenes familieforhold forteller om manglende innvevdhet i sosiale nettverk. Samtidig har et lite mindretall familierelasjoner. Særlig for dem som er foreldre, er nok avstanden mellom Grønland og Danmark tung å bære.

Bolig

33 personer hadde ikke noe fast sted å bo

30 personer hadde fast bolig

1 person bodde i institusjon.

12 personer mangler det opplysninger om.

(Til sammen 76 personer)

Rusproblemer

Ved gjennomlesning av dommer fra journalene er det tydelig at de aller fleste har utført handlingene de er dømt for i alkoholpåvirket tilstand. Mange har vært påvirket av alkohol i dager eller uker forut for handlingene, og i ganske mange av domsforhandlingene fremgår det at vedkommende ikke har klare egne erindringer om det som har skjedd. Av de 76 personene er 55 definert med et klart alkoholproblem, 8 drikker ikke alkohol og 13 er uopplyst. I forhold til hasjbruk er det 32 som er registrert som misbrukere av hasj, mens 21 bruker ikke hasj. Her er gruppen uopplyste på 23 personer.

Jeg har sett på når den enkelte startet med å drikke alkohol, og når hasjbruken startet. Selv om gruppene uopplyste er store, gir likevel tallene et bilde av forholdene.

Alkohol første gang

8 drikker ikke alkohol

12 er mellom 7-13 år

30 er mellom 14-17 år

5 er mellom 18-20 år

21 er uopplyste

(Til sammen 76 personer)

Av journalene fremgår det tydelig at starten på alkoholbruk var begynnelsen på et langvarig misbruk av alkohol, ikke bare en engangsforeteelse.

Hasjbruken viser et noe annet mønster. Selv om jeg har opplysninger om færre er de klart eldre når de starter med hasj. 3 er under 14 år, 7 er mellom 14 og 17 år, mens 15 er mellom 18 og 33 år

Ut fra det som fremgår i journaler og erklæringer i forbindelse med mentalobservasjoner, er ikke hasjbruk beskrevet som et stort problem for de fleste. Hasj er et rusmiddel som i en viss grad - av noen - brukes i tillegg til alkohol, ikke i stedet for alkohol. Bruken av hasj blir først et større problem for mange når de er innsatt i Herstedvester. Jeg kommer tilbake til dette senere (se s. 37) .

Tidligere dommer

48 personer (63,2%) har tidligere dommer, 16 personer (21%) har ingen tidligere dom, og for 12 personer (15,3%) mangler det opplysninger.

Ved å se på lengste dom viser det seg at 9 personer tidligere ikke har hatt dom til anstaltsopphold, 18 har sonet 1 år i anstalt, 8 har sonet 2-3 år i anstalt og 9 har hatt 5-7 års opphold i anstalt. Gruppen uopplyste er her på 16 personer.

Det er altså 16 som ikke tidligere har noen dom, 9 har dom utenfor anstalt og 18 har sonet 1 år i anstalt. Til sammen utgjør de 43 personer der den tidligere kriminelle karrieren ikke virker svært tung. Det er vanskelig å tro at sanksjonsmulighetene i Grønland kan være uttømt før de er blitt sendt til Danmark.

Hvor mange dommer de forskjellige har totalt, og alle tidligere dommers lovbruddskategorier har det ikke vært opplysninger nok til å registrere. I den siste dommen før de ble sendt til Herstedvester, er lovbruddsfordelingen slik:

Tabell 3: Innhold i siste tidligere dom. N=76

	Antall	Prosent
Ingen tidligere dom	16	21,1
Sedelighet/voldtekt	21	27,6
Vold/trusler	9	11,8
Drap/drapsforsøk	6	(6,6)
Tyveri, hærverk o.a.	10	13,2
Uopplyst	15	19,7
Totalt	76	100

En kort oppsummering av de grønlandske Herstedvesterfangenes bakgrunn gir et velkjent bilde i nordisk kriminologi. Herstedvesterfangene er menn med lite utdanning og liten arbeidstilknytning, de har dårlige boligforhold, de er enslige og

med store rusproblemer. Det er også de samme beskrivelsene Helene Brochmann gir av de mest belastede flergangskriminelle i Grønland. I følge Brochmann utgjør de flergangskriminelle 1,8% av alle i kriminalregisteret, og stod i 1995 bak ca. 8 % av alle de kriminelle avgjørelsene (både bøter og dommer) i Grønland. (Brochmann 1999, s. 52)

Sett i sammenheng med den vonde barndommen de aller fleste Herstedvesterfangene har bak seg, gir bakgrunnsvariablene et klart og trist bilde av grønlandere som aldri har sluppet ordentlig inn i det grønlandske samfunnet. Andre nordiske fanger utstøtes fra samfunnsliv i isolasjon i fengsel i hjemlandet. For de grønlandske Herstedvesterfangene er utstøtingen helt bokstavelig. Det samme samfunn som aldri har sluppet dem inn, sender dem nå i eksil, langt vekk fra hjemlandet.

B. Fanger i Herstedvester

Den tidsubestemte dommen

I alt har de 76 Herstedvesterfangene, som tidligere nevnt, 83 opphold i Herstedvester til sammen. I forbindelse med de 83 registrerte arrestasjonene og dommene har alle siktelsene vært for grov, personfarlig kriminalitet. Siktelsene fordeler seg slik:

37 er for drap

13 er for drapsforsøk

18 er for voldtekt

8 er for voldtekt mot mindreårige

5 er for grov vold

1 er for brannstiftelse

1 er uopplyst

(Til sammen 83)

Av de 83 enkeltsakene ble 60 avgjort med tidsubestemt dom til Herstedvester, 8 ble avgjort med behandlingsdom (§113) til psykiatrisk institusjon eller til institusjon for psykisk utviklingshemmede og 1 avgjørelse ble dom til anstalt i Grønland. For 13 avgjørelser mangler jeg opplysninger om den endelige dommen.

Danskkunnskaper

11 personer forstår godt dansk og kan uttrykke seg godt på dansk

30 personer er registrert som delvis dansktalende

19 personer kan ikke dansk, eller er veldig svak i dansk

16 personer mangler det opplysninger om

(Til sammen 76 personer).

For de 30 personene som er registrert som delvis dansktalende vil det si at de forstår og kan uttrykke seg på "hverdagsspråk". Men selv de som kan dagligdags dansk, møter de problemer og misforståelser. Møller og Speilmann beskriver en språklig episode, fortalt av en innsatt i Herstedvester. Mannen var nylig kommet fra Grønland, og kunne snakke litt dansk: "En dag, da han stod og fejede på gangen, kom der en betjent forbi og spurte: *Du fejer skidt?*, hvortil informanten svarede: *Nej, jeg fejer fint*. Betjenten sagde igen: *Jo, jo, du fejer skidt*, og informanten blev sur og svarede igen: *Nej, jeg fejer fint*." (2006, s. 54). Det er mange hentydninger i journalene om det besværlige med de som ikke forstår språket. Riktig nok er det ansatt tolk i Herstedvester, det er også en grønlandsk sosialrådgiver, men ingen av dem er til stede i alle situasjoner. Slik er det i hverdagen, langt større er problemene når de møter det danske språket i forbindelse med mentalobservasjonen, eller i retten. Selv med tolk er dette vanskelig. Det finnes flere studier som viser at det er mange problemer med bruk av tolk i retten, som igjen reiser spørsmål om rettssikkerheten⁹.

Mentalobservasjon

Anbringelse i Herstedvester på grunn av psykisk abnormitet forutsetter at det foreligger en mentalobservasjonserklæring, og en supplerende uttalelse fra Retslægerådet. I 81 av sakene foreligger det mentalobservasjon. I ett tilfelle er det ikke benyttet mentalobservasjon i forbindelse med de 83 arrestasjonene, i stedet bygget man for denne ene på en erklæring fra distriktslege og tidligere mentalobservasjon. For den siste saken har jeg ikke opplysninger om mentalobservasjon (det betyr slett ikke at den ikke er foretatt).

Tabell 4 gir en oversikt over hvor mentalobservasjonene er foretatt.

⁹ Se f. eks. Andenæs, Gotaas, Nilsen og Papendorf, 2003

Tabell 4: Sted for mentalobservasjon. N=83

	Antall	Prosent
Dronning Ingrid's Hospital, Grønland	17	20,5
Nykøbing Sjælland, Danmark	56	67,5
Århus, Danmark	4	4,8
Uopplyst	4	4,8
Totalt	83	100

Vi ser at langt de fleste observasjonene skjer i ulike danske institusjoner. Bare hver femte observasjon skjer i Grønland.

I hovedsak er mentalobservasjonene foretatt i Danmark av danske leger. Deres forståelsesrammer er bygget på en helt annen kultur, en annen natur og et helt forskjellig språk. I tillegg har Danmark et helt annet kriminalitetsbilde enn Grønland har, noe som ikke er helt uten betydning her. For sedelighetsforbrytelser under ett er hyppigheten i Grønland mer enn 9 ganger større enn i Danmark kontrollert for befolkningsstørrelsen. For voldtekt og voldtektsforsøk er hyppigheten 24 ganger så stor, og det registreres 6 ganger så mange tilfeller av blodskam, seksuell omgang med barn samt bluferdighetskrenkelser (Breinholt Larsen, 1999). Poenget er langt fra å si at sedelighetskriminalitet er normalt i Grønland. Poenget er snarere at de to ulike kriminalitetsbildene gjør det mindre unormalt eller avvikende å begå slik kriminalitet i Grønland enn i Danmark. Personen bak kriminaliteten fremstår antakelig derfor som mindre avvikende eller abnorm i en grønlandsk sammenheng.

I en studie av mentalobservasjoner foretatt i Grønland og Danmark viser Køster og Lyng til at det alt ved beslutningen om observasjon i Danmark eller Grønland skjer en skjønnsmessig vurdering av observantens farlighet, og av sannsynligheten for behov for en foranstaltning i Danmark. Godt halvparten av de som observeres i Danmark får dom til foranstaltning i Danmark, mens det samme er tilfelle for bare 1/14 av de som observeres i Grønland. Forfatterne skriver: "Ud fra et retssikkerhedsmæssigt synspunkt ville det være mere tilfredsstillende, såfremt observationerne kunne ske under mere ligeartede forhold, hvorved præmisser og konklusioner var mere direkte sammenlignelige." (Køster og Lyng, 1985, s. 259). I en senere artikkel diskuterer Lyng vanskeligheten av bedømmelse av fremtidig farlighet i seg

selv, og især av pasienter med et annet språk, en annen kultur og for undersøkeren ukjente sosiale forhold. Lyng skriver: ”Selve hospitalsmiljøet, hvor den sigtede observeres og eventuelt senere skal behandles, er også for ham fremmedartet, og man kan vel ikke afvise at nogle observander i denne situation vurderes mere farlige, end de ville have været i et mere hjemligt miljø.”(Lyng, 1992, s. 19).

Soningstid i Herstedvester

Som tidligere nevnt er det 53 grønlandske domsfanger i alt i Herstedvester, og 23 varetektsfanger. 22 av varetektsfangene har vært fra noen uker opp til ett år i Herstedvester, mens en varetektsfange har vært der i mer enn ett år.

Av de 53 domsfangene, finnes det opplysninger om hvor lenge de har sittet til sammen i Herstedvester for 48 fanger. Medianen er 6 år, gjennomsnittet er 7 år og tre måneder. Han med kortest tid er en nyankommet i 2006, som bare hadde vært der i noen måneder da journalgjennomgangen ble gjennomført. Han som har sonet lengst i Herstedvester, har flere tidsubestemte dommer, og har sonet til sammen 24 år. Det er 22 som har vært i Herstedvester i inntil 5 år, 14 har vært mellom 5- 10 år, 8 har vært i mellom 10 og 15 år, mens 4 personer har vært der fra 16-24 år. 12 av de 48 jeg kjenner soningstiden til, har altså sittet mer enn ti år. En person ble for øvrig løslatt etter 3 år fordi det viste seg at han var uskyldig dømt.

En analyse av soningstiden til de 20 nåværende fangene, der alle sitter på dom, viser en merkbar stigning i soningstiden. Medianen har økt med et år, til 7 år, og gjennomsnittet har økt til 9 år og åtte måneder. De lange soningstidene for grønlandere i Herstedvester har vært en gjenganger i kritikken av ordningen. Jeg har tidligere (s. 7) sitert Hjarnaa, som viser hvordan soningstiden ble doblet fra ca. 3 år i 1980 til 6-7 år i 1990 (Hjarnaa 1991, s. 124). Den grønlandske rettsvæsenkommission - som ellers skriver bemerkelsesverdig lite om Herstedvesterordningen - har også sett på soningstiden i perioden 1984-1993. I denne perioden ble 7 fanger løslatt; de hadde en sittetid på gjennomsnittlig 8 år og 8 måneder. Av de som faktisk oppholdt seg i Herstedvester, hadde 3 personer sittet henholdsvis 3, 4 og 5 år, 2 hadde sittet 7 år, og 1 satt på 13. året etter anbringelsen. Disse 6 personene hadde altså en gjennomsnittlig sittetid på 6 år og 6 måneder (Betænkning om Det grønlandske rettsvæsen, 2004, tab.1 og tab.2, s. 837, og s. 838). De kan antakelig¹⁰ sammenliknes direkte med min

¹⁰ Begge kildene er sparsomme med opplysninger og kommentarer til dataene.

kategori på 20 nåværende innsatte. Hos dem er gjennomsnittstiden som nevnt på ni år og ni måneder!

Selv om den lange soningstiden for grønlandere i Herstedvester har vært en gjenganger i kritikken, er den ikke blitt kortere, tvert om. I vurderingen av de nåværende grønlandernes soningstid, må det også tas i betraktning at de fortsatt sitter i Herstedvester på ubestemt tid. Når de en gang skal sluses ut, vil de fleste også være institusjonalisert i anstalt i Grønland før de løslates.

Tid i institusjon i Danmark

Jeg har også sett på samlet institusjonstid i Danmark når utgangspunktet har vært en tidsubestemt dom til Herstedvester. Som tidligere beskrevet er det mange som er overført fra Herstedvester til psykiatriske institusjoner, til Sikringsanstalten Nykøbing Sjælland eller til andre fengsler, for senere å muligvis bli tilbakeført til Herstedvester. Noen er aldri kommet tilbake til Herstedvester, men har blitt utsluset direkte til Grønland fra psykiatrisk institusjon. Og noen har sittet i Herstedvester hele tiden. For 9 av de 53 domsfangene foreligger det ikke nok opplysninger til å si noe om dette. For de øvrige 44 er medianen for samlet institusjonstid 8 år, gjennomsnittet er 10 år og sju måneder. 16 av fangene har sittet mer enn ti år i institusjon i Danmark med utgangspunkt i en tidsubestemt dom.

For de nåværende 20 domsfangene er sentraltendensen litt høyere, med en median på 9 år og et gjennomsnitt på 10 år og åtte måneder.

Behandling i Herstedvester

Hele rasjonalen bak å sende grønlandere til Danmark, er at Grønland ikke har den nødvendige ekspertisen til å helbrede psykisk avvikende personer som begår grov, personfarlig kriminalitet. En ting er at det ikke finnes metoder der eksperter er enige om at kriminaliteten kureres, la den diskusjonen ligge her. Det sentrale er at behandlingen skal skje under så ekstreme forhold at personene kanskje heller blir dårligere (se også s. 20)

En arkivanalyse¹¹ av hvilken behandling de 76 Herstedvesterfangene har fått

¹¹ Dette er resultater fra arkivanalysene. Fra Herstedvester har jeg fått opplyst om at alle grønlandere mottar samtaler med psykiater, og at ingen får Androcurbehandling uten Procren og samtaler med psykiater. Behandlingen med Androcur i Herstedvester, og resultater beskrives i en studie av Mollerup, Gabrielsen og Jessen-Petersen (2006).

eller får, gir dette resultatet:

25 personer har ingen opplysninger om behandling. For 50 personer er det opplysninger om behandling, mens 1 person ikke mottar behandling. For de 50 personene som får/har fått behandling fordeler typen behandling seg slik:

5 personer har eneterapi med psykolog

5 personer har eneterapi med psykolog og Frederiksberg Center behandling

2 personer Frederiksberg Center behandling

3 personer Androcur

8 personer Androcur og eneterapi med psykolog

12 Antabusbehandling

14 personer får annen form for medisinerings (psykofarmaka)

1 person har fått annen form for medisinerings og er lobotomert 2 ganger

Innslaget av biologisk orientert psykiatri er tungt. Medisinerings med forskjellige former for psykofarmaka over lang tid beskriver seg tilbake til 80-årene og til et stykke ut i 90-årene. Det er ikke spor av den samme type og mengde medisinerings i journalene for de som soner nå. Når det gjelder den ene personen som er lobotomert, så ble den siste lobotomien forbausende nok utført så sent som i 1984. For de siste årene er det eneterapi og androcur som er gjengangere i behandlingen. Den kjønnsdriftsdempende behandlingen med Androcur er omstridt og betegnes ofte som kjemisk kastrasjon. Behandlingen kan ha mange alvorlige bivirkninger, og virkningen av denne behandlingen stanser straks pasienten stopper inntaket av medisin (Kongstad, 2006). Lauritsen skriver at ett par av hennes intervjupersoner følte seg presset til å ta imot denne behandlingen: ”hvis de afstod, ville de aldri komme til at se Grønland igjen.” (2003, s. 101). I flere av journalene fant jeg i referater fra møter om at vedkommende aldri vil komme ut fra Herstedvester uten å godta behandling med Androcur, så det kan vel være riktig at noen føler denne formen for medisinerings som et press fra anstaltens side. Det er ikke Anstalten ved Herstedvester i seg selv som har besluttet premissene for Androcur-behandling. I ”Betænkning vedrørende kriminalpolitiske spørsmål i Grønland” fremgår det som et ønske fra utvalget at det fastsettes vilkår – herunder Androcur-behandling – som betingelse for å forlate Anstalten, i samsvar med ønskene fra Direktoratet for Kriminalforsorgen (1990, s. 55).

I de siste årene har det vært tilbud om behandling for hasjmisbruk i Herstedvester. Denne behandlingen utføres av Frederiksberg Centeret som benytter seg av Minnesota-modellen, eller 12-trinnsmodellen som det også kalles. Flere er skeptiske til denne formen for behandling, som er bygget opp etter religiøse prinsipper (se Gotfredsen, 2007). Også mange som tilbys denne behandlingsformen er skeptiske; jeg fant f.eks. en uttalelse i en av journalene fra en som motsatte seg behandlingen med denne begrunnelsen: Han ønsker å bli fri for sitt hasjbruk, men vil ikke delta i Frederiksberg Centerets behandlingsregi ettersom han ikke synes noe om at behandling og kristendom blir blandet sammen. I andre journaler har jeg funnet noen som uttrykker at de gjerne vil bli fri for sitt hasjbruk, men vil heller klare det selv i stedet for å gå inn i Frederiksberg Centerets behandlingsopplegg fordi det ikke er noe for dem. Og det finnes journaler hvor det fremgår at noen har klart å slutte med hasj på egen hånd.

Forhold til familie

Den eneste muligheten til å finne ut noe om hvilket forhold de dømte grønlanderne har til familie og andre utenfor anstalten, er å lese hva som er skrevet om familieforhold i rapportene, og se på telefonbruk. Ingen av delene er gode barometre, og det som er tatt med i rapporter kan være ufullstendig eller misvisende. Der hvor det fremgår at telefon sjelden eller aldri brukes, kan det være at familien i Grønland ikke har telefon. En annen grunn til å ikke bruke telefon så ofte er at telefonen er et dårlig redskap for kontakt, og en kort samtale kan for mange resultere i at hjemlengsel og savn blir større og vanskeligere å leve med. Lauritsen (2003) beskriver dette som en av årsakene til at kontakten med de pårørende gradvis brytes.

Bruk av telefon eller ikke, gir en pekepinne på hvordan det er, ikke hvorfor det er slik. Telefonbruken som er registrert her, er de som benytter seg av tilbudet om å ringe til Grønland. De innsatte har nå mulighet til å ringe 10 minutter i uken til sine pårørende, tidligere var det kun 5 minutter. Telefonbruken til Grønland ser slik ut:

31 mangler opplysninger om telefonbruk

25 har jevnlig benyttet telefon

8 ringer en sjelden gang

12 personer benytter ikke telefontilbudet.

Når det gjelder forholdet til familien mer allment, er resultatet slik:

Forhold til familie i Grønland:

- 21 har jeg ikke opplysninger om
- 28 har god kontakt med familien
- 14 har liten kontakt med familien
- 13 har ingen kontakt med familiemedlemmer.

Av de vi vet noe om, har altså halvparten god kontakt med familien i Grønland.

Familie i Danmark:

- 20 personer er det ikke opplysninger om
- 24 har noe familie i Danmark
- 32 har ingen familie i Danmark

Bekjente/venner i Danmark:

- 21 personer er det ikke opplysninger om
- 31 kjenner ingen i Danmark
- 23 har kontakter i Danmark, noen få fremgår som venner

Ut fra disse tallene ser det ut til at av de jeg har opplysninger om, mangler mer enn halvparten sosialt nettverk i Danmark.

For dem som skal utsluses til Grønland, er det ikke et krav om først å ha gjennomført uledsaget utgang fra Herstedvester. Det er det derimot for dem som skal utsluses til Danmark. Først en dag, etter at man har hatt ett visst antall utganger som har gått smertefritt og med rene urinprøver, kan man deretter få lengre utganger med overnatting. Da må man ha en bestemt adresse hvor man skal tilbringe utgangen. Det er det ikke mange som har, fordi de ikke kjenner noen. Det de har er bistandsvergen som skal komme på besøk minst en gang i måneden, men det er ikke slik at bistandsvergen skal ta imot de som er på utgang. Noen er heldige å ha en bistandsverge som har mulighet, er villig til og har plass nok, til å ta imot innsatte med utgang. De fleste har ikke det. Dermed blir det tilfeldig hvem som har mulighet

til å besøke noen under utgang, og gjennom det å kunne besøke noen, å holde motivasjonen oppe til å gjennomføre utganger.¹²

Besøk til og fra Grønland

Allerede i 1977 ble det første grønlændercirkulæret utarbeidet i Herstedvester. Sirkulæret beskriver de rettigheter de grønlandske fangene har i anstalten, bl.a. besøksreiser. Her heter det bl.a. at ”den anbragte skal der gives en behandling, der under særligt hensyn til hans tilhørsforhold til det grønlandske samfund sigter imod at gøre ham egnet til at føre en kriminalitetsfri tilværelse.” (Hjarnaa 1991, s. 123). Utganger i København skulle naturlig føre frem til at fangen fikk en årlig besøksreise til Grønland. I de tilfeller der dette ikke var tilrådelig, skulle de i stedet få besøk fra sine nærmeste pårørende. I følge Hjarnaa smuldret dette sirkulæret mer og mer. Besøksreisene var få, delvis fordi de var for dyre, delvis fordi de grønlandske myndigheter hadde betenkeligheter (ibid). Sirkulæret fra 1977 ble erstattet med et nytt i 1992, og interessant nok går man her bort fra at de tidsubestemte grønlenderne skal gjøres egnet til å føre en kriminalitetsfri tilværelse. I det nye sirkulæret heter det i § 2 at man ”sigter mod at gøre den pågældende egnet til ophold i anstalt i Grønland.” (Cirkulære 28. juli 1992). Det samme fastholdes identisk i sirkulæret som kommer i 1995, fengselsoppholdet i Herstedvester skal føre til at de kan ha opphold i en grønlandsk anstalt, ikke til at de skal tilbake til et liv i frihet i Grønland. En helt naturlig effekt av dette ville vært at gjennomsnittlig sittedid i Herstedvester gikk markant ned, men som jeg har vist foran stiger den.

I 1990 ble det avgitt en betenkning av et embetsmannsutvalg nedsatt av Grønlands landsstyre for å se på kriminalpolitiske spørsmål i Grønland. Betenkningen var en forløper til den senere store Rettsvesenskommissjonen som avga sin innstilling i 2004. Embetsmannsutvalget foreslår en styrking av ordningen med besøksreiser til Grønland: ” Det er udvalgets opfattelse, at der i videre omfang end hidtil bør gives de grønlandske indsatte i Anstalten ved Herstedvester eller deres pårørende mulighed for besøgsfrejser. Endvidere henstiller udvalget, at de foranstaltningdømte i videre omfang får mulighed for at kombinere en besøgsrejse med en foranstaltningssag, således at de kan få personlig foretræde for retten i Grønland.” (Betænkning vedrørende kriminalpolitiske spørgsmål i Grønland, 1990, s.71)

¹² Formelt er det Herstedvester som har ansvaret for å finne utgangsverter. Bistandsverger skal heller ikke brukes som utgangsverter. Jeg har ved selvsyn sett at det ikke fungerer slik.

Om du er mer enn 4000 km borte fra din familie, så sier det seg selv at det ikke er lett for familien å komme på besøk. Selve reisen til og fra Danmark er dyr, men vel så dyrt kan det være å komme fra en bygd og til hovedflyplassen i Grønland. Beløpene som ble avsatt til besøksreiser for de som soner i Herstedvester, og besøksreiser for familien i Grønland, ble hevet etter anbefaling fra 1990-betænkningen. Tankegangen har vært at siden man ikke kan bygge en anstalt i Grønland slik at de med tidsubestemt dom kunne komme hjem, ville man bøte på den manglende kontakten til Grønland med besøksreiser.

Herstedvester har opplyst til meg at økonomi ikke spiller noen rolle i innvilgingen av besøksreiser til Grønland, men derimot en vurdering av hvorvidt det er forsvarlig. En analyse av besøksreisene til Grønland gir disse resultatene: Av de 53 domsfangene mangler det opplysninger for 15 personer om reise til Grønland. For de 38 domsfangene vi vet noe om, er fordelingen slik:

18 har aldri hatt noen reise til Grønland

14 har hatt 1 reise

4 har hatt 2 reiser

1 har hatt 3 reiser

Til sammen har de 38 fangene hatt 28 besøk. Jeg har også sett på hvor lenge disse 38 til sammen har sittet i Herstedvester; det er 247 år. Det gir et gjennomsnitt mellom hvert besøk til Grønland på 8 år og ti måneder.

Det søkes også om besøksreiser slik at et familiemedlem kan komme på besøk. I de tidligere journalene er det ikke mange slike opplysninger, men for de som sitter nå er det mulig å få en oversikt. Her fremgår det at 6 av de 20 jevnlig har besøk på grunn av besøksreiseordningen, mens 10 ikke har jevnlig besøk fra Grønland. For 2 er det ikke opplysninger gode nok og for ytterligere 2 er situasjonen at de har vært i Herstedvester i kort tid. For 4 personer er det slik at de ikke har hatt besøk fra Grønland de siste 6 årene. Årsaken kan være at det ikke lenger er noen familie tilbake som kan besøke dem. For andre kan det gå opp til 3-5 år mellom hvert besøk fra Grønland.

Formelt er besøksreiser en rettighet. Siden retten er knyttet til anstaltens vurdering om når en besøksreise er forsvarlig – tallene over viser at vurderingene sjelden ender med denne konklusjon – fungerer reisene heller som et gode man kan

få, og inngår dermed som en særlig belønning i det belønningssystemet som et lukket fengsel fra før av er. Det fremgår av journalene at Grønlandsbesøk er belønning for god oppførsel og rene urinprøver. I journalene fremgår det tilfeller hvor personer er blitt fratatt en innvilget besøksreise på grunn av positiv urinprøve for hasjrøyking¹³, og mistet besøksreise fordi det ikke er plass for overnatting i arresten i hjembyen. Å miste en allerede innvilget besøksreise er forferdelig, - ikke i seg selv for å miste et gode, men kanskje særlig fordi de fleste hele tiden lider sterkt av forferdelig hjemlengsel til sitt land.

Referater i journalene fra de mange søknadene til Fellesmøtene, som holdes 2 ganger om året og hvor slike avgjørelser besluttes, vitner om en ekstrem rigiditet i systemet. Her er det ikke tanker om en fremtid med et liv utenfor anstalten og en resosialisering til det grønlandske samfunnet som står i høysetet. Jeg vil her trekke frem noen eksempler, men før det belyse den endringen som synes å ha foregått innad i Herstedvester.

I 1988 blir det fra anstalten søkt om en reise til Grønland for en av de innsatte fordi et familiemedlem er død. Anstalten ”anbefaler varmt, at man forsøker at få tilladelse til, at innsatte kommer med til begravelsen. Der er her lagt vekt på, at det for en grønlænder er af ganske særlig stor betydning at være med til at tage afsked og lukke kisten og den slags ting.”(Fra journal TT). I dag har ikke grønlandske begravelser den samme betydning. I nær sagt samtlige journaler fra slutten av 90-årene og til og med 2006 er det beklagelser fra de innsatte grønlenderne fordi de ikke har fått delta i begravelser til nære familiemedlemmer. Mange uttrykker stor sorg og ikke så lite bitterhet av den grunn.

I drøftelser til et Fellesmøte søker en mann om overføring til Grønland, eller iallfall en besøksreise til Grønland. Hans far er nylig død, og han fikk ikke delta i begravelsen. Hans bror døde i Danmark, heller ikke denne begravelsen kunne han delta i, men fikk i stedet en ”transportmæssig” utgang til å se brorens gravsted. Han beskrives som sterkt påvirket av dødsfallene, og av den lange avstanden til Grønland fordi hans mor har svekket helse.

Han får en besøksreise 1 ½ år senere.

¹³ Hasj kan spores i urinprøver i inntil 5 uker etter at stoffet er brukt. Det vil si at man vil avgi positiv urinprøve i 5 uker etter å ha røykt hasj bare en gang. Slike urinprøver er heller ikke helt pålitelige. Urinprøvene gir liten mening fordi man taper behandlingsalliansen mener Sosialoverlege i København, Peter Ege(200

Etter 2 år søker han på nytt om overføring til Grønland. Han begrunner det med at han ikke har noen familie eller venner i Danmark som kan støtte han, og han savner sin familie mye. Han har en moster som han gjerne vil være tettere på, hun er hans nærmeste familie nå etter at hans mor er død. Han får avslag.

Året etter søker han igjen om å bli overført til en grønlandsk anstalt. Subsidiært ønsker han en besøksreise til Grønland. Møtet kan ikke anbefale overførsel til Grønland, men kan innvilge besøksreise neste år. Men det skjer ikke fordi vedkommende har en verserende sak om falsk anklage mot en funksjonær. Så lenge saken ikke er avgjort, har personen utgangsforbud. Det går 2 år, innen saken avgjøres med 14 dagers fengsel i byretten som ankes og ender med 30 dagers fengsel.

Fem år etter første søknad søker han igjen overførsel til Grønland eller besøksreise til sin hjemby. I disse 5 årene har det vært 17 dødsfall i hans familie. Fellesmøtet kan ikke anbefale overførsel til Grønland. Det gis også avslag på en besøksreise til Grønland, derimot kan fangen få besøk av et familiemedlem neste år. Når familiemedlemmet kommer på besøksreise til Danmark, har det gått 6 år.

Utgang, besøk, besøksreiser og hasj

”Han beskrives her som havende et godt sosialt samvær med de andre medinsatte. Anbragte har beskæftigelse på anstaltens montageværksted. Han møder her daglig til tiden, og har meget sjældent fravær. Han beskrives endvidere som værende dygtig i sit arbejde, og ikke være bange for at prøve noget nyt. Personalets anvisninger følger han også uden problemer.” (Fra BB’s journal)

BB søker om besøksreise til Grønland som han blir innstilt til å få. Men på grunn av hans hasjbruk, og at han ikke kan avlegge rene urinprøver, blir besøksreisen avlyst. I tillegg har han av samme grunn utgangssperre. Han får beskjed om at han skal avlegge 5 rene urinprøver med 1 ukes mellomrom innen han kan få utgang eller besøksreise til Grønland.

Ett år senere søker han om å bli overført til et annet sted enn Herstedvester. Han vil stoppe sitt hasj-bruk, men tror ikke at dette er realistisk for ham å få til anstalten. Men overførsel til annet sted avslås.

En annen fange får tillatelse til ledsaget utgang i 2003 med restriksjoner om Antabus og rene urinprøver. Han er ikke villig til å gi urinprøver, i det han sier at de vil likevel være positive. Han blir i anstalten i tre år uten utgang, så noteres det opplysninger om at han har gjennomført 2 ledsagede utganger uten problemer, men

etter de 2 ledsagede utgangene avla han positiv urinprøve for hasj. Han får ny utgangssperre.

Det er ikke Herstedvester som har bestemt at hasjrøyking fører til nekting av uledsaget utgang; det er en del av Regjeringens nulltoleransepolitikk i forbindelse med Handlingsplanen mot narkotika fra 2004. Det er uansett vanskelig å forstå at positiv urinprøve for hasjrøyking i fengselet medfører nektelse av ledsaget utgang. På ledsaget utgang er det tross alt betjent med, og det viktige er vel at det ikke røykes hasj i forbindelse med utgangen. Restriksjoner i forhold til uledsaget utgang er noe annet. Slik det fungerer nå, medfører de restriktive holdningene i at flere sykner hen, forsøker ikke å få utgang og motiveres dermed heller ikke til å gå ut og få impulser utenfra, og gjennom det fristes til en tilværelse med uledsaget utgang. Hasjrøyking i fengselet må da også være noe av fengselets ansvar – ikke bare den enkelte innsattes? Herstedvester er et meget lukket fengsel, de færreste grønlanderne har mulighet for å komme ut, de har få kontakter utenfor Herstedvester, og de er gjennomkontrollerte både før og etter sine sjeldne utganger. Det er betimelig å reise spørsmålet om hvor all hasjen kommer fra. Hvordan kan det være riktig at det er grønlanderne alene som skal bære hele ansvaret for at hasj er så lett tilgjengelig innenfor anstaltens murer?

I en artikkel i Tidsskrift for Grønlands Rætsvesen fra 1991 skriver Ingrid Hjarnaa: ”Næsten samtlige grønlandere har under opholdet i Herstedvester lært at ryge hash eller bruge andre former for stoffer. Ørkesløsheden i afsoningen glemmes for en kort tid, når de ryger eller bruger stoffer, men disse stoffer som danskerne sørger for indsmugling af i anstalten, er dyre og bevirker, at grønlandernes indtjening i stor udstrækning går til betaling heraf, ligesom mange af deres personlige ejendele og tøj byttes for stoffer. Når hertil lægges, at den del af de grønlandske anbragte meget dårlig tåler f. eks. hash, som får dem til at udvikle egentlige sindslidelser, så må det siges, at stofferne i Herstedvester udgør en virkelig trussel for grønlanderne.” (Hjarnaa, 1991, s. 129). Dette sitatet i 1991 fra en av de ansatte viser at anstalten i lang tid har vært oppmerksomme på at de har et stort problem med hasjbruk innenfor anstalten. I dag vil jeg si at trusselen for grønlanderne ikke bare er faren for utvikling av sinnslidelser ved hasjbruk. Farene er også hasjrøykingens styrking av en allerede ekstrem prisonisering siden hasjrøykingen stenger av for alle former for utgang eller andre soningslettelser i en tidløs soning. Tidligere overlege i Herstedvester Lise Lykke Olesen tar opp faremomentene ved sterk prisonisering Hun skriver: ”I forhold til de grønlandske indsatte opplever vi i stedet, at de ikke kan komme videre i en

behandling, man kan ikke legge planer, og på et vist tidspunkt oppstår den situation, at de blot oppholder sig i anstalten til ren og skær opbevaring. Efter længer tids ophold ser vi hos nogle alvorlige psykiske følger, ikke i form af sindssyge, men i form af det, man kalder for institutionalisering, hvor de bliver apatiske, ligegyldige, præget af håbløshed og manglende interesse for noget som helst, sig selv og andre”(Olesen, 1995, s. 6).

Handlingsplan

Meningen med handlingsplan er at de innsatte skal sette seg mål som skal oppnås med tanke på utslusning og et liv uten kriminalitet i et fremtidig liv. Dette burde være noe av det viktigste for den enkelte i forhold til ideen om resosialisering.

Bare for 19 personer fant jeg at det var laget en handlingsplan. Disse planene hadde lite innhold; de manglet blant annet planer for hvordan den enkelte kan tenke seg, eller bli motivert til å tenke på muligheter til å bruke soningstiden til å kvalifisere seg til å møte det arbeidsmarkedet som er i dag.

Inntekter

Materialet fra Grønlands Statistikk kan gi en viss pekepinn om hvordan møtet med arbeidsmarkedet forløper. Tabell 5 gir en oversikt over kilder til forsørgelse.

Tabell 5. Kilder til forsørgelse. Spesialkjøring fra Grønlands Statistikk, perioden 1979-2004. N=113.

	Antall	Prosent
Kontanthjelp	46	40,7
Førtidspensjon	42	37,2
Ukjent forsørgelse	12	10,6
Mangler opplysninger	13	11,5
Totalt	113	100

I totaltallet på 113 inngår de tjue nåværende fangene i Herstedvester, de er alle registrert som mottakere av kontanthjelp¹⁴. Tabellen viser at de fleste er på kontanthjelp eller førtidspensjon etter soningen. Grønlands Statistikk kjørte også

¹⁴ For de innsatte dreier det seg om små beløp, som f. eks. til klær.

gjennom statistikken over innhandling for meg. Den viste at noen få leverer fiske og fangst, men leveringen er svært sporadisk, og gir ikke inntekter det er mulig å leve av.

Døde

12 av de 76 fangene i Herstedvester er døde (15,8%). 8 er døde i Danmark, to av disse døde etter at de var utsluset i Danmark, det betyr at 6 døde i en institusjon. 3 er døde i Grønland, og for 1 er det usikkert om han døde i Danmark eller i Grønland.

Dødsårsakene er disse: 4 døde fordi de begikk selvmord, 6 er døde av sykdom og 2 døde i forbindelse med ulykker. Aldersmessig fordeler de døde seg slik: 3 var i 20-årene, 6 var i 30-årene og 3 var mellom 40 og 50 år.

Av de 6 som døde i institusjon i Danmark, døde to etter 2 år, to døde etter 3 år, en døde etter 6 år og en døde etter 15 år.

Oversikten over de 113 som soner i ulike institusjoner i Danmark gir omtrent samme, høye dødelighet. Av de 113 er det 17 døde (15%). 6 av de døde er registrert på bakgrunn av opplysninger til meg fra politiet i Grønland, 11 er registrert som døde på bakgrunn av opplysninger fra journaler og fra kirkegården i København. Men antallet døde er sannsynligvis enda høyere. I følge de opplysningene Grønland Statistikk kjørte ut for meg fra Dødsårsaksregisteret, framkom det bare 5 døde av de 113. Som de selv påpeker, er det ikke alltid de får innrapportert dødsfall som skjer i Danmark, og det kan også være at de ikke har gode nok data fra Grønland tilbake i tid. Det kan derfor være at flere av de 21 av de 113 som bare finnes registrert hos meg (se s.16), er døde. Ressursene jeg har hatt for denne studien har ikke gitt meg mulighet til å forfølge dette videre.

Utslusning

Pr. 1. juni 2006 var 39 av 76 Herstedvesterfanger utsluset til Grønland, 1 er utsluset i Danmark, 24 er ikke utsluset (fire av dem er i andre institusjoner) og 12 er døde.

Om utslusingen fra Herstedvester vet vi så godt som ingen ting. Opplysningene over om død og om inntektsforhold gir et særdeles grovt riss av vanskelige skjebner. Det er f.eks. ikke mulig å si noe om når de forskjellige er utsluset etter at de er tilbakeført til anstalt i Grønland, dette er det ikke opplysninger om i noen av journalene. Det er heller ingen oversikter over hva som er skjedd med dem videre, hva som har fungert bra eller mindre bra ved hjemkomsten, hvordan de er blitt mottatt av familie, naboer

og pårørende til ofre, hva de fyller hverdagene sine med, hvordan de ser tilbake på tiden i Herstedvester, – kort sagt, hvordan de har det.

En ting er at denne totale mangelen på kunnskap er meget skadelig når Herstedvesterfangene – en gang – skal hjem til Grønland. Det er vel god grunn til å anta at integreringen i det grønlandske samfunn etter års fravær i dansk institusjon, er en voldsom utfordring. Mangelen på kunnskap er også skadelig når hele Rettsvesenet – igjen, en gang – skal overføres til Hjemmestyret i Grønland. Det viktigste, slik jeg ser det, er imidlertid den etiske forpliktelsen til å vite. Det går ikke an å underkaste mennesker slik ekstrem tvang som Herstedvesterordningen for grønlandere innebærer, for deretter å gi blaffen i å finne ut hvordan det har gått med dem.

Denne etiske forpliktelsen til å vite, fordrer at det lages en egen undersøkelse av utslusete grønlanderes liv.

Litteratur

Andenæs, Kristian, Nora Gotaas, Anne Birgitta Nilsen og Knut Papendorf (2000): *Kommunikasjon og rettssikkerhet. Utlendingers og språklige minoriteters møte med politi og domstoler*. Unipub forlag. Oslo

Bekendtgørelse af kriminallov for Grønland. Lovtidende A, 1979- Hæfte 10, *Justitsministeriet*

Betænkning nr. 500/1968 om det kriminalretlige sanktionssystem m.v. i Grønland

Betænkning (1975) Om kriminallovens sanktionssystem, afgivet af det af Landsrådet i december 1974 nedsatte udvalg).

Betænkning om kriminallovens sanktionssystem, supplerende bemærkninger , skrivelse af 7. September 1977, Landsdommeren i Grønland

Betænkning (1990) Vedrørende kriminalpolitiske spørgsmål i Grønland 1990

BRASEN, 12. Årg. Marts 86, Avis for innsatte i Vridsløselille Statsfængsel

Brochmann, Helene (1999): "Flergangskriminelle i Grønland." I: Grønland på vej mod et nyt straffesystem? *Rapport fra NSfK's 41. Forskerseminar*, Illulisat, Grønland

Bryld, Tine (1992 a): *De nederste i Herstedvester*. København: Gyldendal boghandel, Nordisk Forlag A.S

Bryld, Tine (1992 b): *Abel*. København: Gyldendal

Cirkulære om behandlingen af personer, der er anbragt i Anstalten ved Herstedvester i henhold til den grønlandske kriminallov. 28. juli 1992. *Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen*

Cirkulære om behandlingen af personer, der er anbragt i Anstalten ved Herstedvester i henhold til den grønlandske kriminallov. 26. november 1995. *Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen*

Den grønlandske retsvæsenkommission (2004): Betænkning om Det grønlandske retsvæsen. *Betænkning nr. 1442/2004*.

Ege, Peter (2003): "Urinkontrol i behandlingen af opioidmisbrugere". I *Ugeskrift for læger*, 165(13)

Ginnerup-Nielsen, Helle (2006): "Grønlandske retspsykiatriske patienters retsstilling ved behandling og anbringelse i Danmark." Specialeafhandling, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet

Gotfredsen, Nanna (2007): "*Fakta om heroin og heroinunderstøttet behandling.*" www.gadejuristen.dk

Hjarnaa, Ingrid (1991): "Grønlandske indsatte i Herstedvester." I *Tidsskrift for Grønlands Retsvæsen*, 3-4, 1991

Jensen, Sara Juul Ekkrud (2005): "Kan anbringelse af grønlandske dømte i Anstalten ved Herstedvester udgøre en krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention?" Specialeafhandling, *Det Juridiske Fakultet*, Københavns Universitet

Kongstad, Annalise (2006): "Effekten af behandling for seksualkriminelle. Et litteraturstudie." *Forskningsafdeling III, Det Juridiske Fakultet*, Københavns Universitet

Køster, Anne og Inge Lyng (1985): "Den grønlandske kriminallovs bestemmelser vedrørende foranstaltninger overfor psykisk abnorme lovovertrædere." I: *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*

Larsen, Finn Breinholt (1999): "Kriminalitetsmønsteret i Grønland – udviklingen i den registrerede kriminalitet 1974-1998." I: Grønland på vej mod et nyt straffesystem? *Rapport fra NSfK's 41. Forskerseminar*, Illulisat, Grønland

Lauritsen, Annemette Nyborg (2003): "Et socialt eksperiment – Empirisk analyse af den grønlandske kriminallovs virkninger i det nutidige grønlandske samfund." Integreret speciale, *Roskilde Universitetscenter*.

Lyng, Inge (1992): "Psykisk abnorme lovovertrædere i Grønland". I *Tidsskrift for Grønlands retsvæsen* 1-1998

Møllerup, Steen, Gorm Gabrielsen og Birgit Jessen-Petersen (2006): Behandlingen af sædelighedskriminelle i Anstalten ved Herstedvester. *Kriminalforsorgen*

Møller, Julie Rahbæk og Marlène E.M.J. Spielmann (2006): "Udsatte indsatte- en antropologisk analyse af grønlandskdømtes erfaringer i fængsler i Danmark og Grønland." *Institut for Antropologi*, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet

Olesen, Lise Lykke (1995): Den daglige virkelighed i Anstalten ved Herstedvester. I *Tidsskrift for Grønlands Retsvæsen*, 1, 1995

Regeringen (2003): "Kampen mod narko – handleplan mod narkotikamisbrug." *Indenrigs- og Sundhedsministeriet*, København

Senholt, Leif (1986): *Den grønlandske Kriminalret*. Bind 1 og 2, FAVN Forlag, København